

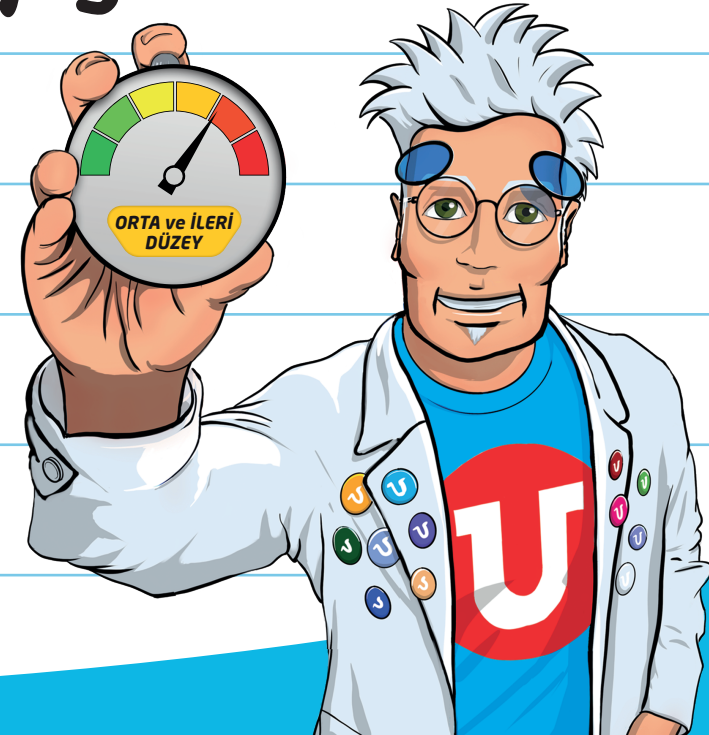

9. Sınıf Orta ve İleri Düzey Edebiyat Soru Bankası Okuma

*(Nazım Birimi, Nazım Biçimi, Nazım Türü,
Söyleyici ve Okuyucu, Mahlas ve Tapşırma)*

FATMA GÜL ÖRS

OKUMA (Nazım Birimi, Nazım Biçimi, Nazım Türü, Söyleyici ve Okuyucu, Mahlas ve Tapşırma)

NAZIM BİRİMİ

NAZIM BİÇİMİ

NAZIM TÜRÜ

SÖYLEYİCİ VE OKUYUCU

MAHLAS

TAPŞIRMA

NAZIM BİRİMİ

- Şiirin bütününi oluşturan dizelerin kümeleniş biçimine nazım birimi denir. Nazım birimi, dize gruplarında bulunan dize sayısına göre adlandırılır. Şiirin nazım şeklinin belirlenmesinde kullanılan ölçütlerden biridir. Nazım birimleri şunlardır:

DİZE (MISRA)

- Şiirdeki her bir satırdır. Dize, en küçük nazım birimidir. Bir şiirin parçası olabileceği gibi kendi içinde bağımsız bir bütün de olabilir:

Örnek:

1. Uzun ince bir yoldayım
2. Gidiyorum gündüz gece

(Âşık Veysel)

BEYİT

→ İki dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümlerdir. Divan edebiyatında yaygın olarak kullanılan nazım birimidir:

Örnek:

Zil, şal ve gül. Bu bahçede raksın bütün hızı...

Şevk akşamında Endülüs üç def'a kırmızı...

(Yahya Kemal, Endülüs'te Raks)

DÖRTLÜK

→ Dört dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümlerdir.

Örnek:

Hey on beşli on beşli

Tokat yolları taşı

On beşliler gidiyor

Kızların gözü yaşlı

BENT

→ Şiirde üç veya daha fazla dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümlerdir.

Örnek:

Anam anam aşam dedim aşamadım dağları,
Dumanlı dağlar.
Param yoktur satın alam dağları,
Dumanlı dağlar belalı dağlar,
Bir gelin ağlar.
Al mendilim sende kalsın,
Ben muradım almadım,
Mendilim murad alsın.

NAZIM BİÇİMİ

→ Şiirin nazım birimi, ölçüsü ve uyak örgüsüne göre kazandığı biçimsel özelliklerin genel adıdır. Türk edebiyatında üç başlık altında incelenir:

→ Halk Şiiri

a. Anonim Halk Şiiri : Mâni, Türkü

b. Âşık Tarzı Halk Şiiri : Koşma, Semai, Varsağı, Destan

c. Aruz Ölçüsüyle Yazılan Halk Şiiri : Divan, Kalenderi, Semai, Selis, Satranç, Vezni

→ Divan Şiiri

a. Beyitlerle Kurulanlar: Gazel, Kaside, Mesnevi, Kıt'a, Müstezat

b. Bentlerle Kurulanlar: Tuyuğ, Rubai, Murabba, Şarkı, Muhammes, Terkibibent, Terciibent

c. Batı Etkisindeki Türk Şiiri: Sone, Terzarima, Triyole, Balat, Serbest nazım

NAZIM TÜRÜ

- Bir şiirin işlediği konuya göre aldığı isimdir. Şiirin nazım biçimi belirlenirken şekline ait özellikler (nazım birimi, kafiye düzeni, ölçü vb.), nazım türü belirlenirken içerik (konu, tema vb.) esas alınır.

Türk Şiirinde Kullanılan Nazım Türleri:

- İslamiyet Öncesi Türk Şiiri: Sagu, Koşuk, Destan
- Halk Şiiri:
- Âşık Tarzı Halk Şiiri: Güzelleme, Koçaklama, Taşlama, Ağıt
 - Anonim Halk Şiiri: Ninni, Ağıt
 - Dinî-Tasavvufi Halk Şiiri: İlahi, Nefes, Deme, Nutuk, Şathiye, Devriye
- 3. Divan Şiiri: Tevhit, Münacaat, Naat, Mersiye, Methiye, Hicviye, Fahriye

MAHLAS

→ Divan şairlerinin şiirlerinde kullandığı takma addır. Şairler, mahlaslarını genellikle son beyitte söyler.

Örnek:

Baki sıfat verdin elem ettin gözüm yaşını yem
Kıldın garik-i bahr-ı gam deryalara saldın beni

TAPŞIRMA

→ Halk şiirinde âşıkların mahlas almalarına, adlarını veya mahlaslarını kullanmalarına verilen addır. Ozanlar, genellikle son dörtlükte adlarını veya mahlaslarını kullanır.

Örnek:

Dadaloğlu'm birgün kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur
Nice koçyiğitler yere serilir
Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir

TEMA

- Şiirde dile getirilen duygu, düşünce ve hayale tema denir. Şiir bir düşünce yazısı olmadığı için "tema" sözcüğüyle daha çok eserde dile getirilen duygu ve hayal kastetilmektedir.

Örnek:

I.

Seviyorum seni

Ekmeęi tuza banıp yer gibi

Geceleyin ateşler içinde uyanarak

Ağzımı dayayıp musluğa su iğer gibi

(Nazım Hikmet)

II.

Uęun kuşlar uğun doğduğum yere

Şimdi dağlarımda mor sümbül vardır

Ormanlar koynunda bir serin dere

Dikenler içinde sarı gül vardır

(Rıza Tevfık Bölükbaşı)

ŖİİR VE ZİHNİYET

- Ŗairin Ŗiirini yazdığı dönemde h kim olan d Ŗ nce sistemine zihniyet denir.
- Her Ŗair az çok dönemindeki zihni yapıdan etkilenir ve bunu eserlerine yansıtır.
- Bu bakımdan Ŗiirin yazıldığı dönemdeki kültürün, insanlar arasındaki iliŖkilerin, sosyal ve siyasal olayların, inanç sisteminin, sürdürülen yaŖam biçiminin, dönem sanat zevkinin, geleneğin vb. Ŗiir üzerinde etkisi vardır.

Örnek:

Hakkınız var, güzel değildir ihtimal
Mübalağa sanatı kadar
Varşova'da ölmesi on bin kişinin
Ve benzememesi
Bir motörlü kıtanın bir karanfile,
"Yarin dudağından getirilmiş"
(Orhan Veli Kanık)

ŞİİR VE GELENEK

- Türk şiirinde şiir geleneği, şiirlerin yazıldığı biçim özelliklerine göre sınıflandırılmasıdır.
- Şiirlerin bu geleceğe bağlı olması için illa o dönemde yazılması gerekmez.
- Kimi ortak nitelikleri taşıyorsa bu gelenek doğrultusunda yazıldığı kabul edilir.
- Genel özellikleri dikkate alındığında şiirler üç gelenek başlığı altında incelenir:
- Halk Şiiri Geleneği
- Divan Şiiri Geleneği
- Modern Şiir Geleneği

Halk Şiiri Geleneği:

- Dörtlüklerle oluşturulur.
- Hece ölçüsüyle yazılır.
- Dili sadedir, yabancı sözcüklere pek yer verilmez.
- Sanatlı söyleyişler divan şiirine kıyasla oldukça azdır.
- Şiirler, kafiye ve rediften yararlanılarak oluşturulur.

Örnek:

İşte gidiyorum çeşmi siyahım
Önümüze dağlar sıralansa da
Sermayem derdimdir servetim ahım
Karardıkça bahtım karalansa da

Haydi dolaşalım yüce dağlarda
Dost beni bıraktı ah ile zarda
Ötmek istiyorum viran bağlarda
Ayağıma cennet kiralansa da

...

(Âşık Mahzuni Şerif)

Divan Şiiri Geleneği:

- Çođunlukla beyitlerle oluşturulur.
- Aruz ölçüsüyle yazılır.
- Dili ağırdır yani Arapça ve Farsça szk ve tamlamalara çokça yer verilir.
- Söz sanatları yođun biçimde yer tutar.
- Kafiye ve rediften yararlanılarak oluşturulur.

Örnek:

Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana
Mey süzülmüş şîşeden ruhsar-ı âl olmuş sana

Bûy-i gül taktîr olunmuş nâzın işlenmiş ucu
Biri olmuş hoy birisi dest-mâl olmuş sana

...

(Nedim)

Modern Şiir Geleneği:

- Serbest ölçüyle oluşturulur.
- Nazım birimi yoktur yani dörtlük veya beyit vb. dize öbekleri söz konusu değildir.
- Dili sadedir.
- Söz sanatlarına yer verilmekle beraber bu yer veriş divan edebiyatındaki yoğunluğa sahip değildir.
- Kafiye ve redif düzenli olarak kullanılmaz.

Örnek:

APARTMAN

Dün iki katlıydı,

Bugün üç katlı

Derken

Dört katlı, beş katlı, altı katlı

Yükseliyor efendim yükseliyor,

Memleket yükseliyor.

(Melih Cevdet Anday)

